

TRAKYA'DA YER ALAN BAĞCILIK İŞLETMELERİNDE ÜRÜN SİGORTASI UYGULAMALARINA YÖNELİK ÜRETİCİLERİN YAKLAŞIMLARI, KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mehmet Ali KİRACI^{1*}, Turgay KIRAN¹, Erhan SOLAK¹, Koray DOĞU¹, Atila ALTINTAŞ²

¹Tekirdağ Bağcılık Araştırma İstasyonu Müdürlüğü Tekirdağ

²Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Araştırma İstasyonu Müdürlüğü Tokat

*Corresponding author: e-mail: makiraci@bagcilik.gov.tr

Alınış (Received): 10 Ekim 2014, Kabul Ediliş (Accepted) : 02 Şubat 2015, Basım (Published): Ağustos 2015

Özet: Bu çalışma ile Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Çanakkale İlleri üzüm üreticilerinin tarım sigortasından haberdar olma durumları, tarım sigortasına yönelik eğilimleri, sigorta yaptırma ve yaptırmama nedenleri, karşılaşılan sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerileri belirlenerek, tarımda sigorta sektörünün gelişimine ışık tutacak verilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma alanında bağıcı sigorta yaptıran 60 ve yaptırmayan 229 olmak üzere toplam 289 üretici ile anket çalışması yapılmış ve elde edilen veriler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Araştırma alanında dolu ve don en önemli tarımsal belirsizliklerdir. Yapılan saha çalışmasında elde edilen verilere ve gözlemlere göre bitkisel ürün sigortasının yaygınlaşmasında %50'lik devlet desteği önemlidir. Tanıtım ve bilgilendirme toplantılarına katılım az olmakla beraber (% 18) üreticilerin büyük kısmı devlet destekli tarım sigortasının kapsam ve şartlarını bildiğini (% 75,4) belirtmektedir. Anket yapılan üreticilerin % 88'i tarım sigortasını doğru kabul edilebilecek şekilde tanımlamaktadır. Araştırma alanında bağcılık işletmelerinde tarım sigortası uygulamasının yeterli düzeyde benimsenmemesinin en önemli nedeni işletmelerin gelir ve arazi bakımından küçük işletmeler olmasıdır. Bu önemli nedenin ardından sigorta teminatının kapsamının yetersiz olması, hisseli arazileri işleyenlerin sigorta için zorunlu olan ÇKS kaydını gerçekleştirememeleri ve tazminatın tamamının ödeneceğine dair güvensizlik gelmektedir. Tarım sigortası yaptıran işletmelerin ise hasar tespiti işlemlerinin uygun yapılması, tazminat ödemelerinde muafiyet oranının yüksek olması ile sigorta poliçesinin düzenlenmesi döneminde üzüm verimi ve fiyatının belirlenmesinde üretici beyanının dikkate alınmaması gibi sorunları öne çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Bağcılık, Üzüm Üreticisi, Tarım Sigortası, Çiftçi Eğilimi

Determination of Vine Growers' Tendency, Problems and Solution Offers for Agricultural Insurance Applications in Viticulture Business in Trakya Region

Abstract: This study was carried out in order to provide informative data for improvement of agricultural insurance sector by determination of awareness of vine-growers in Tekirdağ, Edirne, Kırklareli and Çanakkale provinces about agricultural insurance, their tendencies about the insurance, the reasons for taking out or not taking out an insurance policy and the problems faced and solution offers.. Questionnaire studies were made with a total of 289 growers within the research area, of which 60 had an active insurance policy, and the data obtained were analyzed and evaluated. Hail and frost are the most important agricultural uncertainties in the research area. According to the data and observations, government contribution of 50% appeared to be important for increasing prevalence of agricultural insurance policies. Although attendance to introductory contact meetings was low (18%), majority of the growers (75.4%) reported that they were aware of scope and conditions of partially government subsidized agricultural insurance. Eighty-eight percent of surveyed growers defined agricultural insurance correctly. The most important reason that account for the insufficient adoption of agricultural insurance by growers is the small size and low-income of the vineyards. The other causes are insufficient insurance coverage, the lack of entrances of land shareholders into the farmer registration system and the lack of confidence for payment of a full cover indemnity. The problems of insured growers are inaccurate damage assessment process, high exemption amount in indemnity payments and neglectance of declarations of growers during insurance process about determination of product yield and price.

Key words: Viticulture, grape growers, agricultural insurance, farmer tendency

Giriş

Türkiye'de çiftçilerin tarımdaki doğal riskler karşısında uğrayacağı zararları telafi etmek ve çiftçilere yardımcı olmak üzere, devletin yapmış olduğu ilk çalışmalar doğal afet yardımı şeklinde 1934 yılında

olmuştur. Tarım sigortaları uygulamaları ise, 1957 yılında dolu sigortası ile başlamış ve 1959 yılında Çiftlik Hayvanları Sigortası uygulamaları ile devam etmiştir (Oğuz ve Kan, 2006). 1995 yılına gelindiğinde,

uygulamaların daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için “Tarım Sigortaları Havuzu” oluşturulması gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır. Hasar tespit ve risk inceleme organizasyonlarının bağımsız bir merkezden yürütülmesi amacıyla 1995 yılında Tarım Sigortaları Vakfı (TSV) kurulmuştur (Atabay ve ark., 2006). Nihayet 2005 yılında 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile Türkiye’de tarımda sigorta uygulamaları yasal bir mevzuata kavuşmuştur.

2011 yılında üzüm için kesilen poliçe sayısı bitkisel ürünler toplamı içerisinde % 3,4 oranında paya sahip bulunmaktadır. Aynı yıl içerisinde üzüm, en fazla prim üreten 2. ve en fazla poliçe kesilen 6. üründür. Hasar ödemelerinde ise en önemli 3. üründür. Bu çalışma ile, Trakya’da üzüm üretimini tehdit eden riskler ve riske karşı üreticilerin tutumları, üreticilerin tarım sigortasına yönelik eğilimleri, sigorta yaptırma ve yaptırmama nedenleri, sigorta uygulamalarının mevcut durumu karşılaşılan sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Bu çalışmanın ana materyalini; Trakya yöresinde Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Çanakkale illerinde üzüm yetiştiriciliğinde bulunan üreticiler ile 2011 yılında yapılan anket yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmuştur. Anket yapılacak üretici sayısının belirlenmesinde “Basit tesadüfi örnekleme yöntemi” kullanılmış olup formülü aşağıda verilmiştir (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n=N \cdot (p \cdot q) / (N-1) D^2 + (p \cdot q)$$

Burada; n = Örnek hacmini (Anket yapılacak üretici sayısı),

N = Ana kitleyi (Sigorta yaptırmayan üreticiler için; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sisteminden (ÇKS) elde edilen üzüm üreticileri, sigorta yaptıran üreticiler için ise, TARSİM kayıtlarına (Tablo 3) göre araştırma alanında tarım sigortası yaptıran bağıcı üreticiler kabul edilmiştir),

p = İncelenen birimin popülasyondaki oranı (Sigorta yaptırmayanlar için; 0,80 ve yaptıranlar için; 0,20 olarak alınmıştır),

$q=1-p$, $D=(d/z)**$, z = Güven aralığı (%95 ile $z= 1,96$) ve

d =Kabul edilebilir hata payımı (%10) göstermektedir.

Bu formül, her dört il ve sigorta yaptırmaya göre ayrı ayrı uygulanarak yapılan hesaplama ile tarım sigortası yaptırmayan 229 ve sigorta yaptıran 68 üretici ile olmak üzere toplam 297 üretici anketi yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 1). Sigorta yaptırmayan üreticilerle yapılacak anketler için her il ile düşen üretici sayısının ilçelere göre dağıtımını yapılırken, ilçe ve köyler üzüm üretiminin en az % 25’ini sağlayacak şekilde ilçe ve köyler

belirlenmiştir. Sigorta yaptıran üreticiler ise illerde sigorta yaptıran üretici sayısının son derece az olması nedeniyle Tekirdağ hariç diğer iller için tam sayıya yaklaşan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında bağıcı sigorta yaptırmayan 229 üretici ile ve yaptıran toplam 68 üretici ile görüşülmesi planlanmıştır. Ancak tarım sigortası yaptıran üreticilere ulaşılma güçlüğü yaşanmış olup, bu illerdeki üreticilerden 8 tanesine ulaşılammış ve sonuçta 60 anket gerçekleştirilmiştir. Tarım sigortası yaptırmayan üreticilerle yapılması planlanan anketlerin tamamı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Alanında Yapılan Anketlerin İllere Göre Dağılımı

İLLER	Bağıcılık İşletme Sayısı (Adet)	Sigorta Yaptıran İşletme Sayısı (Adet)	Yapılan Anket Sayısı (Adet)	
			Sigorta Yaptıran	Sigorta Yaptırma-yan
Tekirdağ	2.463	104	39	60
Edirne	979	14	12	58
Kırklareli	294	4	4	51
Çanakkale	2.496	16	13	60
Araştırma Alanı	6.232	138	68	229

Orijinal nitelikli verilerin toplanması için üretici anket formu hazırlanmıştır. Tarım sigortası yaptıran ve yaptırmayan üreticiler için ayrı ayrı anket formları düzenlenmiştir.

İşletmelerin yenilikçilik düzeyini ortaya koymak amacıyla öncelikle yenilikler belirlenmiş ve her yeniliğe “bir” puan verilmiştir. Bu puanlama indeks haline getirildikten sonra bütün üreticiler aldıkları puanlara göre “yüksek düzeyde yenilikçiler” ve “düşük düzeyde yenilikçiler” olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır (Özkaya 1996).

İşletmelerin doğal afetlerle karşılaşma riski ise bağlarında son 10 yılda en az bir defa doğal afete maruz kalan işletmeler “Yüksek Risk Grubu”, son 10 yılda doğal afet olmayan işletmeler ise “Düşük Risk Grubu”na alınarak belirlenmiştir.

Veriler karşılaştırmalı analize uygun hale getirilerek kodlanmış ve bilgisayar ortamına girilmiştir. Veri girişi ve analizlerinde PASW Statistics 18 ve ücretsiz GRETL istatistik programlarından yararlanılmıştır.

İşletme gruplarının bazı özellikler bakımından normal dağılım gösteren değişkenler için varyans analizi (One-Way Anova), normal dağılım göstermeyen değişkenler için de Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır (Özdamar 1999, Miran 2002).

Üreticilerin tarım sigortası yaptırmaya durumlarını etkileyeceği düşünülen faktörlerin, etkileme derecelerini ortaya koyabilmek amacıyla regresyon

analizi yapılmıştır. Çiftçilerin tarım sigortası eğilimleri, Logit Regresyon Analizi kullanılarak belirlenmiştir. Bu çalışmada çiftçilerin tarım sigortası yaptırma durumları bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Sonuçlar

Araştırma alanında 2012 yılı TÜİK verilerine göre toplam 113.104 da alanda bağcılık yapılmakta ve 101.595 ton üzüm üretilmektedir. Bağcılık yapan işletme sayısı 6.232 adettir (Tablo 2). Bağlarında ürünü sigorta ettiren üretici sayısı ise 2011 yılı Tarsim verilerine göre 138'dir. Sigortalanan bağ alanı 3.463 da olup toplam bağ alanının yaklaşık % 3,1'i kadardır (Tablo 3).

Tablo 2. Araştırma Alanında Bağcılık

	Tekirdağ	Edirne	Kırklareli	Çanakkale	Top.
Bağ Alanı (da)¹	37.426	19.519	7.025	49.134	113.104
Üzüm Üretim Miktarı (Ton)¹	42.379	12.951	6.094	40.171	101.595
Bağcılık Yapan İşletme Sayısı (Adet)²	2.463	979	294	2.496	6.232

¹www.tuik.gov.tr, 2012 Yılı verileri

²Anonim, Araştırma Alanındaki Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri 2009 yılı ÇKS kayıtları

Tablo 3. Araştırma Alanı Bağlarında Sigortalılık Durumu*

İL	Üretici Sayısı (Adet)	Sigortalanan Alan (da)	Police Sayısı (Adet)
Tekirdağ	104	1.583	239
Edirne	14	206	20
Kırklareli	4	126	31
Çanakkale	16	1.548	160
Araştırma Alanı	138	3.463	450

*Anonim, TARSİM 2011 Yılı Kayıtları

Anket Yapılan Üreticilerin Demografik, Ekonomik ve Teknik- Ekonomik Özellikleri

Araştırma alanında anket yapılan tüm üreticilerin yaş ortalaması ise 53,43; yaklaşık 2/3'ü (% 64,7) en fazla 5 yıllık bir eğitim düzeyindedir. Bu durum hemen hemen tüm iller için geçerlidir. Üreticilerin yaklaşık yarısı (% 50,9) 20 yıldan daha uzun bir bağcılık deneyimine sahiptir.

Bağcılık işletmelerinde kiralama ya da ortakçılık olarak işleyen işletme sayısı 28 olup bu miktar oransal olarak % 6,6'ya karşılık gelmektedir. İşletmelerin % 83,4'ünün ise sadece kendi mülkiyetindeki arazilerde bağcılık yapmaktadır. Araştırma alanında işletmelerin yaklaşık % 70'i 20 dekar bağ alanına sahiptir. Edirne ve

Kırklareli illerinde 5 dekar altında bağa sahip işletmelerin oranı diğer illere göre daha yüksektir. Anket yapılan işletmelerde bağ alanı genişliği ortalama 19 da olup, bu alan Tekirdağ ili işletmelerinde 20 da, Çanakkale'de 24, Edirne'de 16 ve Kırklareli'de 13 da'dır.

Araştırma alanındaki işletmelerin %31,8'inde bağ alanlarının işletme arazisine oranı % 75'ten fazladır. Bağcılık gelirlerinin tarımsal gelir içindeki payı % 75 daha fazla olan işletmelerin oranı % 32 iken, bağcılık gelirlerinin toplam işletme gelirine oranı % 75 'ten daha fazla olan işletmelerin oranı ise % 22,1'e düşmektedir.

Araştırma alanında üreticilerin % 52,9'u şaraplık, % 22,5'i sofralık üzüm çeşitleri yetiştirmektedir. İşletmelerin % 24,6'sında ise her iki yetiştiricilik yapılmaktadır. Kırklareli ilinde sofralık çeşitlerin daha fazla yetiştirilmesi dikkat çekmektedir.

Araştırma alanında parsel sayısının dağılımında ise sofralık çeşitler % 37,2; şaraplık çeşitlerin olduğu % 60,8 ve henüz anaç olan parseller % 2 oranındadır. Sofralık çeşitlerden Alphonse L., Cardinal ve Çavuş; şaraplık çeşitlerden Cabernet S., Karasakız, Semillon, Papazkarası, Gamay, Cinsaut, Yapıncak ve Merlot en önemli çeşitlerdir. Araştırma alanındaki bağların terbiye şekilleri incelenmiş olup, bağların % 63,1'i telsiz goble tabir edilen terbiye şekli uygulanan bağlardır. Telli sistem bağcılığı Edirne ve Kırklareli illerinde üreticilerin daha çok tercih ettikleri görülmüştür.

Üreticilerin Tarım Sigortası İle İlgili Özellikleri

Üreticilerin % 75,4'ü gibi yüksek bir oranı tarım sigortası hakkında bilgi sahibi olduğunu düşünmektedir. Buna karşılık % 82'si sigorta ile ilgili herhangi bir tanıtım ve bilgilendirme eğitimi, toplantısı vb. etkinliğe katılmamıştır. Yarıya yakını (% 49,8) sigorta priminde devlet desteğinden haberdardır.

Anket yapılan üreticilerin "Tarım Sigortası Nedir?" sorusuna verdikleri açık uçlu cevapları 5 farklı tanım şeklinde birleştirmek mümkündür. Tarım sigortası, üreticilerin % 67,5'i tarafından doğal afetlerin zararlarından etkilenmemek için alınan önlem olarak tanımlanırken önemli bir diğer tanım ise "Sigorta malın, ürünün, gelirin garantisi" şeklinde yapılmıştır. Bu tanımı yapan üreticilerin oranı % 21,5'tir. Bu iki tanım tam doğru olmasa da birbirilerini tamamlaması söz konusu olup her ikisinin toplamı olan % 88 oranı doğru kabul edilebilecek tanımlar sayılabilir. Üç ve dört nolu tanımlar ise zararın kısmen ödenmesine ve devletin etkisine işaret etmesi nedeniyle dikkat çeken tanımlardır. Üreticilerin % 7,2'si ise bu soruyu yanıtlamamıştır (Tablo 4).

Tablo 5'de ise sadece tarım sigortası yaptırmayan 229 üreticiye yöneltilen "sigorta yaptırmama" nedenleri ve bunların ilk iki önem sırasına girme sıklıkları görülmektedir. Hasarın ödeneyeğine inancın olmaması ya da zayıf olması üreticilerin % 35'i (80 üretici) tarafından belirtilen bir sorun olmakla beraber, bu soruna üreticilerin % 21'i (49 üretici) ilk sırada, %

7'si (15 üretici) ise ikinci sırada yer vermiştir. Üreticilere göre, sigorta yaptırılmalarının engelleyen diğer önemli nedenler sırasıyla, arazilerin az olması ve gelir yetersizliği gibi ekonomik nedenler ile yörelerinde bir afet riskinin düşük olmasıdır.

Tablo 4. Tarım Sigortası Nedir?

Sıra No	Tanım	%
1	Sigorta Malın/Ürünün/Gelirin Garantisidir	21,5
2	Afetlerin Zararlarından Olumsuz Etkilenmemek İçin Alınan Önlem	67,5
3	Afet Zararının Bir Kısımının Sigorta Şirketleri vb. Devlet Dışında Kuruluşlarca Karşılanması	2,4
4	Devletin Afet Zararının Bir Kısımını Karşılanması	1,4
5	Bilgim Yok/Fikrim Yok	7,2
Toplam		100,0

Tablo 5. Tarım Sigortası Yaptırmayanların Yaptırmama Nedenlerinde İlk İki Önem Sırası

Nedenler/İller	Görüş Belirten	A	B	C	D	Top.
Hasarın Ödeneceğine İnanılmaması	80	11-4	9-2	17-9	12-2	49-15
Arazisinin Az Olması	65	13-6	6-6	8-1	17-6	44-13
Gelir Yetersizliği	64	20-6	10-8	8-6	4-1	42-21
Afet Riski Yok	52	6-7	21-5	7-4	1-1	35-17
Maliyet Unsuru Olarak Görülmesi	40	9-5	9-6	3-2	2-2	23-15
Bürokratik İşlemlerin Karşılanamaması	27	1-3	1-0	5-2	9-0	16-5
Dini Nedenler	2	2-0	0-0	0-0	0-0	2-0

A: Tekirdağ, B: Çanakkale, C: Edirne, D: Kırklareli

Üreticilerin devletten en önemli beklentileri arasında denetim, prim desteğine devam edilmesi ve bürokratik işlemlerin azaltılması öne çıkmaktadır. Sigorta şirketlerinden en önemli beklentilerinde ise poliçe kesim esnasında şartlar ile ilgili bilgilendirme, hasar tespit işlemlerini uygun olarak yapılması, poliçe kesimlerinde verim ve üretim fiyatlarında beyanlarının dikkate alınması ve muafiyet oranlarının kaldırılması talepleri dikkat çekicidir. (Tablo 6 ve 7).

Tablo 6. Üreticilerin Tarım Sigortası Uygulamalarında Devletten Beklentileri

Sıra No	Beklentiler	Üretici Sayısı	%
1	Sigorta Şirketlerini, Ekspertleri Denetlemeli	72	24,9
2	Prim Desteğine Devam Etmeli	60	20,8
3	Bilgilendirme ve Tanıtım Yapmalı	33	11,4
4	Bürokratik İşlemleri Azaltmalı	15	5,2
5	Sigorta Kapsamını Arttırmalı	13	4,5
6	Hasar Muafiyet Oranları Kaldırmalı	6	2,1
7	Diğer	22	7,6
8	Beklentim Yok	4	1,4
9	Fikrim Yok	64	22,1
Toplam		289	100,0

Tablo 7. Tarım Sigortası Uygulamalarında Sigorta Şirketlerinden Üreticilerin Beklentileri

Sıra No	Tanım	Üretici Sayısı	%
1	Bilgilendirme ve Tanıtım Yapmalı	115	39,8
2	Uygun Hasar Tespiti Yapılmalı	26	9,0
3	Primler Düşürülmeli	9	3,1
4	Beyanım Dikkate Alınmalı	3	1,0
5	Hasarlarda Muafiyet Oranı Kaldırılmalı	3	1,0
6	Fikrim Yok	133	46,1
Toplam		289	100,0

Araştırma Alanında Riskler ve Riske Karşı Tutum

Bu bölümde üreticilerin bağlarının bulunduğu yörede mevcut riskler incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla belirlenen yöntemle göre bölgede doğal afetlerle son 10 yılda bir defa karşılaşma riski "Yüksek" olarak tanımlanmıştır. Buna tanımlamaya göre Tekirdağ'daki işletmelerin yarısından fazlası (% 55,6) son 10 yılda en az bir defa doğal afetlerle karşılaştığı için Tekirdağ diğer illere göre daha yüksek riskli sayılabilir (Tablo 8).

Tablo 8. Doğal Afetlerle Karşılaşma Riski

İller	Yüksek	Düşük
Tekirdağ	55,6	44,4
Çanakkale	40,6	59,4
Edirne	47,8	52,2
Kırklareli	35,2	64,8

Tablo 9'da ise en önemli riskler belirlenmeye çalışılmıştır. Görüldüğü üzere yörelerinde bağları için dolu riski, 286 üreticinin % 78,9'u tarafından ilk sırada, 186 üreticinin de % 43,9 tarafından ikinci sırada önemli görülmüştür. Doluyu sırasıyla don, kuraklık ve fırtına izlemektedir.

Tablo 9. Araştırma Alanında Karşılaşılan Risklerin Önemliliği (%)

Risklerin Karşılaşılma Sırası	Risk 1	Risk 2	Risk 3	Risk 4	Risk 5
Cevaplayan Üretici Sayısı	286	186	75	29	9
Dolu	78,9	43,9	1	0	0
Don	8,7	14,2	4,8	1,7	0
Kuraklık	6,2	17,7	12,3	0,7	0
Fırtına	5,9	16,6	4,2	3,1	0,7
Sel	0,3	4,2	2,4	3,5	1,4

Sigorta Yaptıran Üreticilerin Tarım Sigortası Uygulamaları Hakkında Bilgileri

Sigorta yaptıran 60 üreticiden yaklaşık yarısı gelirlerini güvence altına almak bir başka deyişle bağıcılık gelirlerinin olumsuz etkilenmemesi için, %44'2 si yörelerinde bir doğal afet riski bulunması nedeniyle, % 5,8'i ise geleceğe güvenle bakabilmek için bağlarını sigortalattıklarını belirtmişlerdir (Tablo 10).

Tablo 10. Tarım Sigortası Yaptırma Nedenleri

Nedenler/İller	%
Gelir İstikrarının/Güvenliğinin Devamlılığı	50,0
Doğal Afetlerden Sürekli Etkilenme	44,2
Geleceğe Daha Güvenle Bakabilmek	5,8
Toplam	100,0

Üreticiler, prim fiyatlarının yüksek ve sigorta teminat kapsamının riskler bakımından yetersiz olmasını en önemli iki sorun olarak belirtmişlerdir. Ancak hasar tespit işlemlerinin uygun yapılmamasını bir sorun olarak gören 24 üreticiden 18'i bu sorunu ilk sırada önemli bulmuştur. Poliçenin kesilmesi anında üreticinin verim ve üzüm fiyatı beyanlarının dikkate alınmaması daha sonra gelen önemli bir sorundur. Yine hasar sonrası tazminat ödemelerinde muafiyet oranı kapsamında kabul edilerek ödenmeyen tutarlar 13 üretici tarafından daha fazla 2. ve 3. sırada önemli bir sorun olarak belirtilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Tarım Sigortasında Karşılaşılan En Önemli Sorunlar (%)

Sorunlar/Önem Sırası	Yer Alma Sayısı					
		1	2	3	4	5 +
Prim Fiyatlarının Yüksekliği	27	16	4	4	3	0
Sigorta Teminatların Yetersizliği	27	10	9	4	2	2
Hasar Tespit İşlemlerinin Uygun Yapılmaması	24	18	1	2	2	1
Üretici Beyanının Dikkate Alınmaması	20	5	5	6	4	0
Muafiyet Oranlarının Yüksekliği	13	1	3	5	2	2
Hasar Ödemelerinin Zamanında Yapılmaması	10	1	8	1	0	0
Poliçe Kesim Zamanının Uygunsuzluğu	7	0	4	0	1	2
Yetersiz Devlet Desteği	6	0	2	4	0	0
Sorunu Olmayanlar	7					
Görüş Belirtenler	51					
Görüş Belirtmeyenler	2					

Sigorta yaptıran üreticiler bağlarda karşılaşılan hırsızlıkları, asma bitkisinin kendisini, hastalıklar ve yabancı hayvan zararlarını teminat kapsamına alınması gereken riskler olarak belirtmişlerdir. Ürün kalite kayıplarına karşı teminatın uygulamada olmasına rağmen fiilen uygulanmayan riskler olarak gösterilmesi dikkat çekicidir (Tablo 12). Ayrıca 7 üretici, poliçe kesmek için ayrılan süreyi ve poliçenin başlangıç ve

bitiş tarihlerini yeterli bulmadıklarını belirterek yıl boyu poliçe kesilebilmenin sağlanmasını önermişlerdir.

Tablo 12. Sigorta Teminatı Kapsamına Alınması Gereken Riskler

Riskler/İller	Görüş Belirten Üretici Sayısı	%
Hırsızlık	5	20,8
Asma Bitkisi	5	20,8
Kuraklık	5	20,8
Hastalık	5	20,8
Kalite	2	8,3
Yabancı Hayvan Zararı	2	8,3
Toplam	24	100,0

Sigorta Yaptırma Durumunda Etkili Bazı Özellikler

İncelenen işletmelerde sigorta yaptırmaya karar veren işletmelerde sigorta yaptırmaya karar vermede sigorta yaptıran ve yaptırmayan işletmeler arasında bağ alanı genişliği, toplam işletme geliri, tarım geliri, bağcılık geliri, brüt üretim değeri, bağların terbiye şekli, doğal risklerle karşılaşılma sıklığı ve sigorta eğitimi yada toplantıya katılım durumları bakımından tespit edilen farklılıklar istatistiksel olarak önemli bulunmuştur (Tablo 13). Bağ alanı, işletme geliri, işletmelerde tarım ve bağcılık gelirleri değişkenlerindeki farklılıkta Çanakkale ilindeki işletmelerin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte brüt üretim değeri yüksek, telli terbiye sisteminde bağları olan işletmeler, yöresinde doğal afetlerle karşılaşma sıklığı yüksek ve tarım sigortası ile ilgili bir eğitim ya da toplantıya katılım sağlayan üreticilerin bulunduğu işletmeler, tarım sigortasına daha fazla önem göstermektedirler.

Üreticilerin Tarım Sigortası Yaptırma Eğilimlerini Etkileyen Faktörleri

Üreticilerin tarım sigortası yaptırmaya eğilimleri, Logit Regresyon Modeli kurularak belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 14). McFadden R2 değeri 0,461517 olup düşük olduğu görülmektedir. Ancak bir çok araştırmacı açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkeni daha çok teorik olarak ve mantık çerçevesinde istatistiksel olarak açıklamasını beklemektedir. Bu kapsamda Gujarati (2004), regresyon analizlerinde yüksek R2 elde edildiğinde olumlu, ancak düşük R2 eldesi de modelin açıklanamadığını ve olumsuz olduğunu belirtmektedir (Gujarati, 2004). Yapılan bir çok çalışma ve literatür bilgisi R2 düşüklüğünün yatay kesit verilerde değerlendirilebilir nitelikte olduğunu söylemektedir (Greene, 2000).

Modelde kullanılan bağımsız değişkenlerden brüt üretim değeri, brüt kar, tarımdan elde olunan toplam gelir, yenilikçilik eğilimleri, devlet desteğinden haberdar olma durumu istatistiki olarak önemli bulunmuştur. İşletmenin brüt üretim değeri ve tarımdan elde ettikleri toplam gelirlerinin yüksek olması tarım sigortalarından yararlanma eğilimini artırmaktadır. Üreticilerin bağcılık deneyimi ile tarım sigortalarından yararlanma arasında ise ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Üreticinin yenilikçi olması ile tarım sigortası yaptırma eğilimi arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu beklenen bir durum değildir. Bu durumda yenilikçiliğin tarım sigorta yaptırma etkili bir faktör olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine üreticilerin devlet desteklemelerinden haberdar olmaları ile tarım sigortası yaptırma arasında pozitif yönlü bir ilişki mevcut olup, bu beklenen bir durumdur. Üreticilerin tarım sigortalarına devlet desteklemelerinin ne şekilde olduğu ve desteklemelerin oranları konusunda bilgilili olmaları tarım sigortalarından yararlanma eğilimlerini de arttırmaktadır. Modelde sigorta eğitimi alma durumu, üreticilerin yenilikçilik seviyeleri, doğal risklerle karşılaşma sıklığı ve devlet desteğinden haberdar olma durumlarına ilişkin verilerde kukla değişkenler kullanılmıştır.

Tablo 13. Sigorta Yaptırma Durumları Arasında Bazı Değişkenlere Göre Farklılıklar

Değişkenler	Önemlilik Düzeyi
Toplam İşletme Alanı	0,373
İşletmede Bağ Alanı	0,000
Toplam İşletme Geliri	0,000
İşletmenin Tarım Geliri	0,000
İşletmenin Bağcılık Geliri	0,000
İşletmede 1 da Bağın Brüt Üretim Değeri	0,000
İşletmede Bağların Terbiye Şekli	0,000
Üzüm Yetiştiricilik Şekli(Sofralık/Şaraplık/Karışık)	0,194
İşletmecinin Eğitim Durumu	0,119
İşletmecinin Yaşı	0,911
İşletmecinin Sosyal Güvence	0,757
İşletmecinin Yenilikçilik Düzeyi	0,160
Yörede Doğal Risklerle Karşılaşma Sıklığı	0,018
İşletmecinin Üretici Örgütü Üyelik Durumu	0,584
İşletmecinin Tarım Sigortası Eğitimi Alma/Toplantıya Katılım Durumu	0,000

Tartışma

Araştırma alanında bağcılık açısından dolu ve don başta olmak üzere önemli doğal afet riskleri bulunmaktadır. Buna rağmen bağcılıkta tarım sigortası

istenilen düzeyde değildir. Bunun en önemli nedenleri işletmelerin gelir ve arazi bakımından küçük işletmeler olması, sigorta teminatının kapsamının yetersiz olması, hisseli arazileri işleyenlerin sigorta için zorunlu olan ÇKS kaydını gerçekleştirememeleri ve tazminatın tamamının ödeneceğine dair güvensizlik taşımalarıdır.

Tablo 14. Üreticilerin Tarım Sigortası Yaptırma Eğilimlerine İlişkin Logit Model Bulguları

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Ölç. Hata	z	Eğim
	-6,9504	1,6499	-4,2130	
Eğitim	-0,0267	0,0666	-0,4006	-0,0028
Bağcılık Deneyimi	0,0310	0,0321	0,9666	0,0032
Bağ Alanı	-0,0105	0,0064	-1,6258	-0,0011
BÜD	0,0157	0,0031	5,0257	0,0016
Brüt Kar	-0,0155	0,0032	-4,8662	-0,0016
Tarım Geliri	0,0000	0,0000	1,6979	0,0000
Bağcılık Deneyim Grubu	-1,2195	0,5107	-2,3880	-0,1271
Sigorta Eğitimi Alma Durumu (0-1)	0,3419	0,4971	0,6878	0,0383
Yenilikçilik (0-1)	-1,5812	0,5610	-2,8184	-0,1234
Doğal Risklerle Karşılaşma Sıklığı (0-1)	0,7199	0,4458	1,6145	0,0770
Devlet Desteğinden Haberdar Olma Durumu (0-1)	2,7791	0,6701	4,1474	0,2691

Tarım sigortasının yaygınlaşmasında devlet desteği önemlidir. Tarım sigortası yaptıran işletmelerin hasar tespiti işlemlerinin ismine doğru yapılması, tazminat ödemelerinde muafiyet oranının yüksek olması ile sigorta poliçesinin düzenlenmesi döneminde üzüm verimi ve fiyatının belirlenmesinde üretici beyanının dikkate alınmaması gibi sorunları öne çıkarmaktadır. Sigorta kapsamına alınması istenilen önemli riskler; hırsızlık, asmanın kendisi ve hastalıklar olarak görülmektedir. Özellikle çok yıllık bitkilerde hayvan sigortasında olduğu gibi bitki hayat sigortasının da olması talepleri dikkat çekicidir. Don ve dolu zararları nedeniyle bir sonraki yılın meyve gözlerinde oluşan zararın etkisi yalnızca doğal afetin yaşandığı dönemde ortaya çıkan rekolte zararını kapsamaz. Ancak sigorta yıllık yapılmakta ve yalnızca zararın karşılaşıldığı yıl için ürün kaybı sigorta konusunu oluşturmaktadır. Asma çok yıllık bir bitkidir ve bitkinin kendisinde oluşabilecek hasarlar dikkate alınmamakta, doğal afet yalnız ürüne odaklanmaktadır. Oysaki hayvansal üretimde hayvana yönelik bir hayat sigortası bulunmaktadır. Benzer uygulamanın bitkisel üretimde çok yıllık bitkiler için de yapılması dikkate alınması gereken bir konudur.

Genel olarak sigorta yaptırmada sigorta sistemine güven duymayanlar, arazisi az olanlar, geliri düşük olanlar, hisseli arazileri işleyenler(bürokratik engel, ÇKS vb. ve buldukları alanlarda önemli bir doğal riskle karşı karşıya olmayanlar tarım sigortası sistem dışında kalmaktadır.

Kaynaklar

1. Anonim, 2009. Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Çanakkale Tarım İl Müdürlükleri 2009 yılı ÇKS Kayıtları.
2. Anonim, 2011. Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş. Genel Müdürlüğü (Tarsim) Resmi Olmayan Kayıtları.
3. Atabay, H., Koçtürk, O.M. & Özbilgin, N., 2006. Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları. Karınca Dergisi, 832: 16-24.
4. Çiçek, A. & Erkan, O. 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemi, Ziraat Fakültesi, Yayın No:12, Ders Notları Serisi:6, Tokat.
5. Dinler, T. 2003. Tarımda Meteorolojik Karakterli Doğal Afetler ve Risk Yönetim Teknikleri. III. Atmosfer Bilimleri Sempozyumu, İstanbul.
6. Greene, W. H. 2000. Econometric Analysis, 4th Ed, USA, p:241.
7. Gujarati, D.N. 2004. Basic Econometrics, Fourth Edition, USA, p:222.
8. Miran, B. 2002. Temel İstatistik, Ege Üniversitesi Basım Evi, Bornova, İzmir.
9. Oğuz, C. & Kan, A. 2006. Türkiye'de Tarım Sigortalarının Mevcut Durumu ve AB'de Uygulanmakta Olan Tarım Sigortaları İle Karşılaştırılması, Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt(I): 293-301. Antalya.
10. Özdamar, K. 1999. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Kaan Kitapevi, Eskişehir
11. Özkaya, T. 1996. Tarımsal Yayım ve Haberleşme (I. Basım), Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No: 520. İzmir.
12. www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: Mayıs 2013).

